

ЕТАПЕ У РАЗВОЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ: ФОРМИРАЊЕ, ДЕЛТОН И МИР¹

Сажетак. У овом раду аутор анализира кључне етапе у развоју Републике Српске после њеног формирања 9. јануара 1992. године. У том контексту он елаборира процес настанка Републике Српске, њену међународну верификацију Дејтонским мировним споразумом, постконфликтну консолидацију, као и процес покушаја уставних реформи у Босни и Херцеговини, којима би се реди-стрибуирале надлежности између ентитетских и државних органа власти.

Ипак, у раду се наглашава да је Република Српска неупитна категорија и да досадашњи покушаји САД и ЕУ за измене и допуне Устава Босне и Херцеговине нису подразумевале оспоравање двоентитетске структуре државе. У наредном периоду, како процењује аутор, биће покушаја водећих чинилаца светске политике да се редизајнира институционални оквир на нивоу Босне и Херцеговине, као и да се ојачају њени преговарачки капацитети у преузимању обавеза у вези са чланством у Европској унији и Северноатлантском савезу.

Кључне речи: Република Српска, Дејтонски мировни споразум, Босна и Херцеговина, Срби, Бошњаци, Хрвати, САД, Европска унија, уставне реформе

Abstract. In this paper, the author analyzes the key stages in the development of the Republic of Srpska, since its formation in 9 January 1992. In this context, it elaborates the process of genesis of the Republic of Srpska, its international verification by the Dayton Peace Agreement, post-conflict consolidation as a process of trial of the constitutional reform in Bosnia and Herzegovina that would redistribute responsibilities between the entity and state authorities.

However, the paper points out that the Republic of Serbian unquestionable categories and that the current attempt by the U.S. and the EU for the amendment of the Constitution of Bosnia and Herzegovina did not imply denial of two-entity

* Научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд

¹ Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедносни аспекти“ Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. ОI 179023 и пројекта „Утицај политике условљавања ЕУ на права и заштиту мањина у Словачкој и Србији“, који се 2012. и 2013. године реализује уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Министарства просвете Републике Словачке.

structure of the state. In the future, how would you rate the author will attempt leading actors in world politics to redesign the institutional framework at the level of Bosnia and Herzegovina, as well as to strengthening its negotiating capacity to assume the obligations related to membership of the European Union and the North Atlantic Treaty Organization.

Keywords: *Republic of Srpska, the Dayton Peace Agreement, Bosnia and Herzegovina, Serbs, Bosniaks, Croats, the United States of America, the European Union, the constitutional reform*

Република Српска – од оснивања до Дејтона

Распад бивше Југославије у потпуности је утицао на покушаје одређених етничких заједница да рedefинишу своје просторе, односно територије. Зато су најугроженији били мултиетнички предели Хрватске, Босне и Херцеговине и Македоније. У том контексту су и Срби у Босни и Херцеговини непосредно уочи избијања кризе у овој некадашњој средишњој југословенској републици доминантно подржали формирање Српске Републике Босне и Херцеговине (касније Републике Српске).² Она је била одраз тежњи босанскохерцеговачких Срба, да суочени са настојањима бошњачких и хрватских политичара да рedefинишу државноправни статус БиХ и суштински уруше начело троетничке конститутивности народа, зауставе наведени процес.³

Данашња Република Српска основана је 9. јануара 1992. године у Сарајеву и своју територију је дефинисала на територијима у којима су Срби чинили апсолутну али и релативну већину. Током 1991. године биле су формиране српске аутономне области (Романија, Херцеговина, Семберија, Северна Босна и Босанска Крајина), које су се касније ујединиле у састав Републике Српске.

Урушавање начела конститутивности три народа у Босни и Херцеговини (Муслимана – данас Бошњака, Срба и Хрвата), које је било утврђено захваљујући у одлукама Земаљског антифашистичког вијећа Босне и Херцеговине – ЗАВНОБиХ,⁴ током Другог светског рата, а потврђено у послератном периоду, посебно је било угрожено одлуком муслиманских и хрватских пред-

² Видети „Декларацију о проглашењу Републике српског народа у БиХ”, Скупштина српског народа у БиХ, Сарајево, 9. јануар 1992, Интернет, http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Istorijske-odluke-za-nastanak-Srpske/lat/68633.html, 15/05/2013.

³ Република Српска је једина територијална аутономија која је настала током рата на простору бивше СФР Југославије која је опстала. Са друге стране, Република Српска Крајина у Хрватској, такозвана Хрватска Република Херцег-Босна и самопрокламована Аутономна Покрајина Западна Босна у Босни и Херцеговини нису биле верификоване од стране међународне заједнице, као ни тзв. Република Илирида, која је представљала покушај албанске аутономије у Македонији.

⁴ На заседању ЗАВНОБиХ-а у Санском Мосту 1. јула 1994. године истакнуто је да ће Босна и Херцеговина, као једна од федералних јединица будуће сложене Југославије почивати на пуној једнакоправности Срба, Муслимана и Хрвата. Видети – одредницу ЗАВНОБиХ у: *Правна енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1979, стр. 1689.

ставника да се у БиХ одржи референдум о државноправном статусу тадашње Републике Босне и Херцеговине.⁵ Наведено стање је додатно национално хомогенизовало Србе у овој југословенској републици, који су у формирању своје територијалне аутономије, унутар Босне и Херцеговине видели могућност да се понајпре сачувају од муслиманско-хрватске мајоризације, као и да осигурају свој опстанак на овим просторима. Читав процес су пратили оружани сукоби између Војске Републике Српске, Хрватског вијећа обране и централној влади у Сарајеву одговорне Армије Републике Босне и Херцеговине, који су трајали од априла 1992. године до краја новембра 1995. године. Поред првобитних сукоба српских и пробошњачких оружаних формација у већем делу Босне и Херцеговине, од октобра 1992. године отпочели су и муслиманско-хрватски сукоби, који су резултирали новим линијама поделе и драстичним кршењем међународног хуманитарног права. Ови сукоби између хрватских и пробошњачких оружаних формација били су превазиђени формирањем Федерације Босне и Херцеговине у Вашингтону 18. марта 1994. године,⁶ када су успостављени нови облици сарадње између територија под контролом Владе у Сарајеву и такозване Хрватске Републике Херцег-Босне, којим је овај облик хрватске територијалне аутономије престао да постоји. Овај босанскохерцеговачки ентитет је данас, готово две деценије касније, у дубокој политичкој кризи, а представници ЕУ и САД упорно инсистирају да се он реорганизује на начин успостављања функционалније административне целине.⁷

Наведени међуетнички сукоби на територији Босне и Херцеговине за резултат су имали драстичну измену њене етничке структуре. Тако да је и данас, осамнаест година после окончања оружаних сукоба у Босни и Херцеговини, њена етничка подељеност на територије у којима доминира један од конститутивних народа евидентан. Послератни процес повратка избеглих и расељених лица у предратне домове није успешно спроведен, а готово да нема подручја Босне и Херцеговине у којем је очуван мултиетнички карактер, какав је постојао пре отпочињања оружаних сукоба 1992. године.

Првобитни међународни планови за решавање кризе у Босни и Херцеговини – Кутиљеров (1992) и Венс-Овенов (1992) нису предвиђали постојање Републике Српске, као саставног дела Босне и Херцеговине.⁸ У оквиру наведених планова се говорило о етничким покрајинама и кантонима, али је због оштрог

⁵ Референдум о независности Босне и Херцеговине био је организован 1. марта 1992. године уз противљење политичких лидера босанскохерцеговачких Срба. На њему је учествовало 63% грађана БиХ, а за независност је гласало 92,7%. Срби су у већини бојкотовали овај референдум.

⁶ Видети: „Оквирни споразум о Федерацији Босне и Херцеговине“, Вашингтон, 1. март 1994.

⁷ Видети „Нацрт препорука за промјену Устава ФБиХ“, представљен од стране Експертске групе у Сарајеву 15. маја 2013. године, која је формирана на предлог Амбасаде САД у БиХ – <http://www.republikainfo.com/index.php/top-teme/8840-ekskluzivno-nactr-preporuka-za-promjenu-ustava-f-bih>, 15/05/2013.

⁸ Видети више у: Милован Радаковић, *Настанак државе: мисија на Балкану*, Computer Book, Београд, 2002, стр. 71-102.

противљења постојању Републике Српске и такозване Хрватске Републике Херцег-Босне међународна јавност одбијала да прихвати реално стање на терену у ратом захваћеној БиХ. Тек је Овен-Столтенберговог план из 1993. године предвидео постојање три етничке републике (бошњачке, српске и хрватске) и дистрикта Сарајево унутар федералне Босне и Херцеговине. Међутим, у Плану Контакт групе из 1994. године била је предвиђена могућност постојања Републике Српске под њеним тадашњим именом и утврдио начелно решење кризе кроз реорганизацију Босне и Херцеговине као сложене државе, коју би чинила два ентитета – Федерације БиХ и Република Српска, с тим што би пропорција њихових територија била везана за формулу 51:49%.⁹

Ипак, тек је потписивањем Дејтонског мировног споразума (*Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини*)¹⁰ 21. новембра 1995. године Република Српска после вишегодишњих оспоравања од стране међународних чинилаца суштински, званично и неспорно уважена као један од конститутивних ентитета Босне и Херцеговине.¹¹ Дејтонским споразумом, такође, промовисана двоентитетска структура Босне и Херцеговине је увршћена у основна начела њеног уставног уређења.¹²

Данашња територија Републике Српске је утврђена након здружених акција пробошњачке Армије Босне и Херцеговине и Хрватског вијећа обране током августа 1995. године, када су етнички најхомогенији српски крајеви у Босни и Херцеговини (Дрвар, Босански Петровац и Босанско Грахово) припали Федерацији БиХ. Имајући у виду да након прогона Срба са овог простора до потписивања Дејтонског споразума није прошло много времена, Срби су се у масовнијем броју вратили у ова подручја и данас представљају већину у наведеним општинама. Дејтонским мировним споразумом је, међутим, Републици Српској додељено и подручје две некадашње бошњачке енклаве – Сребренице и Жепе у источним деловима Босне, које су током јула 1995. године заузеле јединице Војске Републике Српске.

Са друге стране, Дејтонским мировним споразумом је било предвиђено да се статус предратне општине Брчко и међуентитетска линија разграничења у овом делу Босне и Херцеговине дефинише тек након окончања сукоба. После вишегодишње арбитраже, 1999. године је донета одлука о формирању Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, као управне територије која је под надзором оба бх. ентитета – Федерације БиХ и Републике Српске.¹³

⁹ О мировним плановима за решење кризе у Босни и Херцеговини видети: Здравко Тодоровић, „Рађање Републике Српске – мировни планови за Босну и Херцеговину“, *Нова српска политичка мисао*, год. 18, бр. 3-4, Београд, стр. 29-44.

¹⁰ „Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини“, Дејтон, 21. новембар 1995, Интернет, http://www.oscebih.org/dejtovski_mirovni_sporazum/SR/home.htm, 14/04/2013.

¹¹ Видети Устав Босне и Херцеговине (анекс 4. Дејтонског мировног споразума) – члан I, *Босна и Херцеговина*, 3. Састав.

¹² Ibidem.

¹³ „Конечна арбитражна одлука“, 5. март 1999. Интегрални текст објављен на – Интернет, <http://>

Република Српска је тако у периоду од оснивања 1992. године до окончања сукоба у Босни и Херцеговини 1995. године преживела веома дуг период оспоравања, како од стране међународне заједнице, тако и политичких лидера Бошњака и Хрвата. Захваљујући напорима америчке администрације, а пре свега специјалног изасланика за Балкан, Ричарда Холбрука (*Richard Holbrooke*) био је извршен притисак на бошњачке политичке лидере да прихвате не само постојање српске територијалне аутономије, већ и да прихвате њено име – Република Српска.¹⁴ Оно је настало модификовањем првобитног назива Српска Република Босна и Херцеговина током августа 1992. године, када се покушало наглашавати да је ова територија прогласила независност у односу на Босну и Херцеговину. Са друге стране, Република Српска је Дејтонским споразумом прихватила да *de facto* независност и територијалну целовитост Босне и Херцеговине. На овај начин су, дакле, спојена два принципа – очување територијалне целовитости Босне и Херцеговине, али и осигурање одређених видова територијалне аутономије Срба, кроз постојање Републике Српске, док су Бошњаци и Хрвати исто право остваривали у Федерацији БиХ. Дејтонским мировним споразумом очувано је и реафирмисано начело конститутивности три народа – Бошњака, Хрвата и Срба, што је утврђено Уставом Босне и Херцеговине и једнаком заступљеношћу три народа у свим њеним институцијама.

На овај начин кроз дефинисање надлежности државе БиХ успостављен је и нови институционални оквир на државном нивоу (Председништво, Савет министара, Парламентарна скупштина, Централна банка, итд.),¹⁵ а оба ентитета су добила широка овлашћења, у складу са Уставом БиХ.¹⁶

Положај Републике Српске у Босни и Херцеговини од Дејтона до 2006. године

У периоду непосредно након окончања рата у Босни и Херцеговини уследило је успостављање органа државе и пренос појединих надлежности са Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине на централне органе власти. Овај процес је неретко текао отежано, али је пуна слобода кретања на територији БиХ била веома брзо успостављена. Поступно је дошло до одржавања општих, ентитетских и локалних избора, слабог повратка избеглих и расељених лица. Уследило је потом и дефинисање државних симбола Босне и Херцеговине на иницијативу институције Високог представника и постепено побољшање функционисања њених државних органа.

www.ohr.int/ohr-offices/brcko/arbitration/default.asp?content_id=42567, 15/04/2013.

¹⁴ О току преговора у Дејтону који су били вођени од 1. до 21. новембра 1995. године видети у Ричард Холбрук, *Пут у Дејтон – од Сарајева до Дејтона и после*, Дан-граф, Београд, 1998.

¹⁵ Устав Босне и Херцеговине, члан IV-VII.

¹⁶ *Ibidem*, члан III, *Надлежности и односи између институција Босне и Херцеговине и ентитета*, 2. *Надлежности ентитета*.

Међутим, поред наведеног, захваљујући одређеним интервенцијама представника међународне управе (Високи представник) у Босни и Херцеговини током протекле деценије уследило је додатно јачање централних органа, као и формирање одређених нових структура (Суд, Тужилаштво, Оружане снаге БиХ, Обавештајно сигурносна агенција, Државна агенција за истрагу и заштиту – СИПА, итд.).¹⁷ Постепено су одређене надлежности ентитета кроз одређене институције координиране на нивоу државе.

Првобитно уставно дефинисање Републике Српске као „државе српског народа“ према Уставу из 1992. године, замењено је 2001. године изменом ентитетског устава и то на начин да је он дефинисан као „босанскохерцеговачки ентитет“.¹⁸ Овим је Уставни суд Босне и Херцеговине утврдио да ранија уставна дефиниција Републике Српске није у складу са Уставом БиХ јер не подразумева право конститутивности народа (Бошњака и Хрвата) на територији овог ентитета. Уследило је и увођење заступљености Бошњака и Хрвата у органима РС, а у складу са резултатима пописа становништва из 1991. године. Наведено је пратила и суштинска измена Устава Републике Српске, а пре свега кроз увођење институције два потпредседника и Већа народа Народне скупштине Републике Српске. Устав Републике Српске је током протекле деценије амандманима измењен и у вези са њеним надлежностима, као и преносом надлежности у области одбране на државни ниво. И у Федерацији БиХ, у којој је поред Бошњака и Хрвата потврђена и конститутивност Срба, уследио је нови институционални дизајн на ентитетском нивоу.

Поред наведеног, битно је напоменути, Република Српска је у послератном сукобу успела да се политички додатно консолидује и да обезбеди услове за спровођење начела једнакоправности Срба, Бошњака и Хрвата на својој територији. Државни оквир Босне и Херцеговине је, са друге стране, неретко показивао да постоје бројни проблеми везани за функционалност централних институција.

Ову фазу у развоју Републике Српске (1996-2006) пратили су покушаји да се ојачају институционални оквири и капацитети Босне и Херцеговине као државе, као и да се захваљујући инсистирањима међународне заједнице учврсти и подупре њена државност.¹⁹ Наведени потези су неретко изазивали реакције у Републици Српској, а у вези са настојањима њеног политичког руководства да се у потпуности уваже све надлежности босанскохерцеговачких ентитета утврђене Уставом БиХ. Ипак, међународна заједница је на одређени начин ипак покушала да редифинише дејтонско уставно устројство БиХ, а самим тим и по-

¹⁷ Брано Миљуш, Драган Ђукановић, *Добросуседски односи светлосрпско-босанскохерцеговачког питања*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2011, стр. 203-209.

¹⁸ Видети више у: Драган Ђукановић, „Босна и Херцеговина: измене ентитетских устава“, *Међународна политика*, год. LVI, бр. 1106, Београд, април-јун 2002, стр. 16-18.

¹⁹ Видети више у: Драган Ђукановић, „Измене уставног устројства Босне и Херцеговине – иницијативе и могућности“, *Међународни проблеми*, година LVI, број 2-3, Београд, 2004, стр. 313-314.

зицију њених конститутивних ентитета измени покушајем уставних промена током априла 2006. године, као и три године касније. Оба пута, међутим, Устав БиХ није био измењен, било због максималистичких захтева бошњачких политичких партија, а везаних са даљу централизацију БиХ, било због противљења Републике Српске да се додатне надлежности преносе на државни ниво.

Република Српска после 2006. године – неуспех међународне заједнице да измени Устав БиХ

После 2000. године у међународној и босанскохерцеговачкој јавности су се појавиле бројне иницијативе да се редефинише постојећа, дејтонска уставна конструкција Босне и Херцеговине.²⁰ Бројне невладине и владине организације, политичке партије, верске заједнице и међународне организације су у наведеном периоду представљале своје иницијативе за уставну реорганизацију Босне и Херцеговине, која би подразумевала њено потпуно реструктурирање и то кроз постојање кантона, покрајина и региона, као и смањивање постојећих надлежности ентитета кроз њихов пренос на државни ниво.²¹ Међутим, ни један од понуђених предлога није наишао на консензус представника Бошњака, Хрвата и Срба у Босни и Херцеговини.

Посебно су представници хрватског народа у Босни и Херцеговини указивали на неодрживост постојеће структуре Федерације Босне и Херцеговине и износили бројне иницијативе да се редефинише статус овог народа на ентитетском и државном нивоу.²² У том смислу стално се потенцирало на неопходности успостављања такозваног трећег, односно хрватског ентитета у БиХ. Бошњачки политички лидери су, такође, показивали незадовољство постојећим уставним уређењем Босне и Херцеговине сматрајући да оно отежава функционисање државе. У том смислу јасно су били за смањење овлашћења ентитетима, а поједини бошњачки политичари су се залагали и за њихово потпуно укидање и постепено враћање на предратно унитарно уређење Републике Босне и Херцеговине.²³

Руководство Републике Српске је, са друге стране, инсистирало на очувању дејтонских надлежности овог ентитета и супростављало се свакој иницијативи за промену Устава Босне и Херцеговине. Оно је сматрало да би доношење додатних надлежности на ниво Босне и Херцеговине ослабило капа-

²⁰ Ibidem, стр. 313-316.

²¹ Видети Интернет страницу пројекта „Уставна реформа“, која садржи бројне предлоге за уставно редизајнирање државе Босне и Херцеговине. Пројекат су подржали Фондација Конрад Аденауер, Савет Европе, ЕУРАЦ - http://ustavnareforma.ba/bs/o_projektu.html.

²² Драган Ђукановић, „Хрватско питање у (пост)дејтонској Босни и Херцеговини“, *Нова српска политичка мисао – анализе*, год. III, број 5–6, Београд, 2007, стр. 77–83.

²³ Драган Ђукановић, „Босна и Херцеговина између централизације и дисолуције“, *Међународна политика*, год. LIX, број 1130–1131, Београд, 2008, стр. 38–40.

цитете Републике Српске и на тај начин потуно обесмислило њено постојање. Најзначајнији отпори су били евидентни у бројним покушајима међународне заједнице да се изврши реформа полицијских снага у Босни и Херцеговини и да се укину ентитетске структуре унутрашњих послова 2007. године.

Неколико покушаја босанскохерцеговачких лидера најутицајнијих странака у току 2008. и 2009. године о уставним реформама, који су били вођени ван утицаја ЕУ и САД, такође нису донели никакве резултате. Напротив, чини се да су данас њихови ставови удаљенији него у другој половини протекле деценије.²⁴

Незадовољна постојећим оквиром и постдејтонским функционисањем Босне и Херцеговине међународна заједница, а пре свега Сједињене Америчке Државе и Европска унија, је иницирала доношење амандмана на Устав ове земље 2006. и 2009. године. Оба пута је било покушано да се кроз очување темељних начела уставног система Босне и Херцеговине, који су утврђени у Дејтону 1995. године, прерасподеле одређене надлежности са нагласком постепеног јачања државних институција. Било је предвиђено да институцију трочланог Председништва БиХ замени председник и два потпредседника, а да Савет министара добије већа овлашћења него у складу са дејтонским Уставом.²⁵ У „Бутмирском пакету“ из 2009, који је настао на инсистирање ЕУ и САД било је предвиђено и да се у вези са убрзањем евроатлантских интеграција координирају сви нивои власти – ентитетски, Брчко дистрикт БиХ и државне институције.²⁶ С тим у вези је било предвиђено да БиХ има искључиву надлежност да подноси захтеве за чланство у међународни организацијама. Институционални оквири у Бутмирском пакету били су умногоме слични предлогу од пре три године, а све институције које су биле основане у БиХ током протекле деценије (Суд, Тужилаштво, СИПА, ОСА, ОС БиХ, итд.) на иницијативу Канцеларије Високог представника требале су да буду унете у уставни текст.

Веома је битно напоменути и чињеницу да нити у једном досадашњем предлогу за измену Устава Босне и Херцеговине основни принципи њеног устројства нису били доведени у питање. Ово подразумева и очување начела конститутивности три народа (Бошњака, Срба и Хрвата) и двоентитетску структуру Босне и Херцеговине. Дакле, и поред бројних настојања бошњачких политичких лидера да у потпуности реорганизују територијалну и уставну организацију Босне и Херцеговине, као и покушаја хрватских лидера да успоставе свој облик територијалне аутономије (односно ентитет) међународна јавност није подржала наведене циљеве. Такође, САД и ЕУ су биле незадовољне

²⁴ Брано Миљуш, Драган Ђукановић, *Добросуседски односи у светлу српско-босанскохерцеговачког питања*, оп. cit., стр. 216-217.

²⁵ „Амандмани на Устав Босне и Херцеговине“, Председништво Босне и Херцеговине, Сарајево, 25. март 2006.

²⁶ „Уставни амандмани“, Бутмир, 21. новембар 2009.

и ставом званичника Републике Српске у вези са ставовима да не прихватају било какав предлог да се редистрибуирају надлежности ентитета на ниво БиХ.

Додатан проблем у Босни и Херцеговини представља и неприхватање њених кључних политичких лидера да спроведу пресуду у случају Сејдић-Финци против Босне и Херцеговине,²⁷ у којој је Европски суд за људска права 2009. године оценио да постоје видови дискриминације припадника неконститутивних народа, односно мањинских заједница у овој земљи, а везано за могућности кандидовања за члана Председништва и заступљеност у Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Напротив, чини се да су пре свега лидери бошњачких и хрватских политичких партија у имплементацији наведене пресуде видели могућност да остваре своје националне циљеве и интересе. У том контексту бх. Хрвати теже да додатно осигурају могућност да се избегне да припадници других народа (конкретно Бошњаци у Федерацији БиХ) бирају њиховог члана Председништва, што је често био случај у изборној пракси, као и да у перспективи обједине кантоне са својом већином у ФБиХ. Бошњачки политички лидери пак у овој пресуди виде могућност да се изврше и друге темељне промене уставног система Босне и Херцеговине и њена потенцијална додатна централизација.

Кључни међународни чиниоци (Сједињене Америчке Државе и ЕУ) у региону Западног Балкана нису заинтересовани за укидање ентитета у Босни и Херцеговини. Напротив, најновија америчка иницијатива за преуређење Федерације Босне и Херцеговине подразумева очување двоентитетске структуре државе Босне и Херцеговине, али и рационализацију кантоналног устројства овог ентитета. Такође, САД су незадовољне суштинском блокадом функционисања Федерације БиХ и тамошњим бројним политичким обрачунима између водећих политичких партија.

Међутим, у наредном периоду треба очекивати значајне напоре и ојачане дипломатске иницијативе Сједињених Америчких Држава и Европске уније да се измени Устав Босне и Херцеговине, што ће поред имплементације пресуде у случају Сејдић-Финци подразумевати и измене и допуне овог конститутивног акта, а у вези са преузимањем одређених одговорности државе за закључење међународних уговора са Европском унијом и Северноатлантским савезом. Треба напоменути и да је процес промене конститутивног акта био је неопходан и у другим државама које су биле у процесу приступања ЕУ (Хрватска, Румунија, Бугарска, итд.). Формирање функционалнијих институција Босне и Херцеговине и координација свих надлежности и активности које су везане за процес европских и евроатлантских интеграција земље биће засигурно један од наредних приоритета водећих међународних фактора у региону.

²⁷ “Sejdic and Finci v. Bosnia and Herzegovina (application nos. 27996/06 and 34836/06), Prohibiting a Rom and a Jew from standing for election to the House of Peoples of the Parliamentary Assembly and for the state Presidency amounts to discrimination and breaches their electoral rights”, European Court of Human Rights, Strasbourg, 22 December 2009.

* * *

Република Српска је постала међународно прихваћена и верификована Дејтонским мировним споразумом, којим је завршен оружани сукоб у Босни и Херцеговини 1995. године. Она је тако утврђена као трајна уставна категорија у Босни и Херцеговини. По окончању рата Република Српска је успела да се консолидује у политичком и економском смислу. И поред бројних иницијатива међународних и невладиних организација, као и политичких партија у Босни и Херцеговини да се укину два постојећа конститутивна ентитета, недвосмислено је да кључни међународни чиниоци у нашем региону, а на првом месту Сједињене Америчке Државе и Европска унија, нису сагласни са евентуалним радикалним променама Устава Босне и Херцеговине, које би подразумевале и измену одређених темељних одредби (конститутивност народа, двоентитетска структура, и сл.). Уколико би до сличне иницијативе ипак дошло свакако би то утицало на нову дестабилизацију прилика у Босни и Херцеговини и унутрашње међуетничке тензије, и то са несагледивим последицама за безбедност Западног Балкана и билатералне односе између држава „Дејтонског четвороугла“ (Босна и Херцеговина, Република Хрватска, Република Србија и Црна Гора).

Ипак, процес европских интеграција Босне и Херцеговине ће свакако подразумевати одређене уставне модификације, али без улажења у њену сложену, односно двоентитетску структуру. Функционалност државних институција БиХ, као и могућност преузимања свих међународних обавеза, које су везане за чланство пре свега у Европској унији и Северноатлантском савезу (НАТО) биће основни приоритети ових покушаја. У том светлу треба сагледавати и нове најаве међународних чинилаца везане за деблокаду европског пута Босне и Херцеговине, а имајући у виду да она суштински заостаје за остатком региона Западног Балкана.²⁸ Република Српска с тим у вези може бити кредибилан партнер и дати значајан допринос како би престала бити стереотипни „дежурни кривац“ за неуспехе на дугом и неизвесном евроатлантском путу Босне и Херцеговине.

Наравно, не треба потценити и неопходности развијања сарадње Републике Српске, у оквиру својих уставних надлежности, са Републиком Србијом и Републиком Хрватском кроз „дејтонски“ инструмент специјалних паралелних веза.²⁹ У том смислу било би веома корисно да Република Српска потпише споразум о специјалним паралелним односима и са Републиком Хрватском и на тај начин допринесе побољшању односа међу народима овог дела Европе.

²⁸ Босна и Херцеговина је 2008. године потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, али у протеклих пет година није испунила услове за стицање статуса државе кандидата за чланство у Унији.

²⁹ „Устав Босне и Херцеговине”, члан III, Надлежности и односи између институција Босне и Херцеговине и ентитета, 2. Надлежности ентитета, а.

Истовремено, Република Српска у даљњој нормализацији односа између Београда и Сарајева не треба да види било какву опасност за свој положај унутар Босне и Херцеговине, као и за страх од евентуалног „одрицања“ матичне државе. Напротив, званична Србија тежи да успостави добре односе, како са оба босанскохерцеговачка ентитета, тако и са централним властима у Сарајеву и на тај начин допринесе процесу помирења и јачања сарадње за западу Балкана.

Литература

- „Амандмани на Устав Босне и Херцеговине“, Предсједништво Босне и Херцеговине, Сарајево, 25. март 2006.
- „Декларација о проглашењу Републике српског народа у БиХ“, Скупштина српског народа у БиХ, Сарајево, 9. јануар 1992, Интернет, http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Istorijske-odluke-za-nastanak-Srpske/lat/68633.html, 15/05/2013.
- Ђукановић, Д., „Босна и Херцеговина између централизације и дисолуције“, *Међународна политика*, год. LIX, број 1130–1131, Београд, 2008, стр. 38–40.
- Ђукановић, Д., „Босна и Херцеговина: измене ентитетских устава“, *Међународна политика*, год. LVI, бр. 1106, Београд, април–јун 2002, стр. 16–18.
- Ђукановић, Д., „Измене уставног устројства Босне и Херцеговине – иницијативе и могућности“, **Међународни проблеми**, година LVI, број 2–3, Београд, 2004, стр. 313–314.
- Ђукановић, Д., „Хрватско питање у (пост)дејтонској Босни и Херцеговини“, *Нова српска политичка мисао – анализе*, год. III, број 5–6, Београд, 2007, стр. 77–83.
- ЗАВНОБиХ у: *Правна енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1979, стр. 1689.
- „Коначна арбитражна одлука“, 5. март 1999. Интегрални текст објављен на – Интернет, http://www.ohr.int/ohr-offices/brcko/arbitration/default.asp?content_id=42567, 15/04/2013.
- Миљуш, Б., Ђукановић Д., *Добросуседски односи у светлу српско-босанско-херцеговачког питања*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2011.
- „Нацрт препорука за промјену Устава ФБиХ“, Експертска група, Сарајево, 15. маја 2013. године, Интернет, <http://www.republikainfo.com/index.php/top-teme/8840-ekskluzivno-nacrt-preporuka-za-promjenu-ustava-f-bih>, 15/05/2013.
- „Оквирни споразум о Федерацији Босне и Херцеговине“, Вашингтон, 1. март 1994.

„Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини“, Дејтон, 21. новембар 1995, Интернет, http://www.oscebih.org/dejtonski_mirovni_sporazum/SR/home.htm, 14/04/2013.

Радаковић, М., *Настанак државе: мисија на Балкану*, Computer Book, Београд, 2002.

„Sejdic and Finci v. Bosnia and Herzegovina (application nos. 27996/06 and 34836/06), Prohibiting a Rom and a Jew from standing for election to the House of Peoples of the Parliamentary Assembly and for the state Presidency amounts to discrimination and breaches their electoral rights”, European Court of Human Rights, Strasbourg, 22 December 2009.

Тодоровић З., „Рађање Републике Српске – мировни планови за Босну и Херцеговину“, *Нова српска политичка мисао*, год. 18, бр. 3-4, Београд, стр. 29-44.

Устав Босне и Херцеговине (анекс 4. Дејтонског мировног споразума)

Уставна реформа, пројекат су подржали Фондација Конрад Аденауер, Савет Европе, ЕУРАЦ - http://ustavnareforma.ba/bs/o_projektu.html.

„Уставни амандмани“, Бутмир, 21. новембар 2009.

Холбрук, Р., *Пут у Дејтон – од Сарајева до Дејтона и после*, Дан-граф, Београд, 1998.